

LAUSUNTO LUONNOKSESTA VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI ERÄIDEN MAA- JA PUUTARHATALOUESTA PERÄISIN OLEVIENT PÄÄSTÖJEN RAJOITTAMISESTA

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry esittää pyydettyä lausuntona luonnoksesta valtioneuvoston asetuksesi eräiden maa- ja puutarhataloudesta peräisin olevien päästöjen rajoittamisesta seuraavaa.

Yleistä

Nitraattiasetuksen uudistamista on valmisteltu ympäristöministeriön 28.10.2011 asettamassa työryhmässä. Uudistustyössä on edellytetty huomioitavan nykyisen ns. nitraattiasetuksen (VNa 931/2000) selkeyttämistarve sekä EU:n komission vaatimukset koskien nitraattidirektiivin täytäntöön panoa jäsenvaltioissa.

Asetusluonnos on nykyistä asetusta laaja-alaisempi. Aiemmassa luonnoksessa oli rajoituksia myös fosforin käyttölle. On hyvä, että fosforilannoituksen rajoittamisesta tässä yhteydessä on luovuttu ja pitäydään direktiivin mukaisesti typpipäästöjen rajoittamisessa.

Asetusluonnos on voimassaolevaa asetusta selkeämpi, mutta luonnoksesta eri tahojen kanssa käydyin keskustelun perusteella selkeyttämiselle on edelleen tarvetta.

Suomen hallitus sitoutui Itämerihuippukokouksessa (Baltic Sea Action Summit 10.2.2010) siihen, että kaikilla toimialoilla ryhdytään tehostettuihin toimiin Saaristomeren hyvä tilan saavuttamiseksi vuoteen 2020 mennessä. Lisäksi Suomesta luvattiin tehdä ravinteiden kierrätyksen esimerkkialue. Tähän liittyen ympäristöministeriöllä on ohjelma, jonka tavoitteena on ravinnepäästöjen vähentäminen sekä lannan, puhdistamolietteiden että muiden ravinteita sisältävien sivutuotteiden tehokkaampi kierrättäminen.

Juuri esitellyssä ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimuksen loppuraportissa (MYTVAS 3) todetaan, että "Maatalouden ravinnekuormituksen perusongelma onkin kotieläintuotannon ja kasvintuotannon eriytyminen toisistaan, mikä on heikentänyt ravinteiden käytön tarkoituksenmukaisuutta. Siksi on keski-tyttävä sellaisiin toimenpiteisiin, jotka sekä lisäävät lannan sisältämien ravinteiden hyväksikäyttöä että vähentävät lantaan päätyvien ravinteiden määrää."

Nyt lausunnolla oleva asetus hankaloittaa kuitenkin monin tavoin ravinteiden järkevää käyttöä ja kierrättämistä ja on näin ollen ristiriidassa asetettujen tavoitteiden sekä MYTVAS 3 -suositusten kanssa.

MTK ei hyväksy sitä, että lannan käytön sääntely on orgaanisten lannoitevalmisteiden sääntelyä tiukempaa.

Kustannusvaikutukset

Muistiolounnos on huomattavasti kehittynyt edellisen lausuntokierroksen muistiosta, mutta siinä on yhä huomattavasti parannettavaa. Muistion kustannus- ja ympäristövaikutusten analyysi on puutteellinen. Muistiossa on esitetty lantaloiden kattamisesta ja laajentamisesta aiheutuvia kustannuksia, mutta laskentaperusteet ovat epäselvät. Muistiosta ei käy selville, onko kustannuksissa huomioitu esimerkiksi sitä,

että laguunityyppisten lantavarastojen kiinteä kattaminen vaatii käytännössä rakennuksen rakentamista altaan päälle. Lannan kompostoituminen asettaa vaatimuksia lisäksi rakenteiden paloturvallisuudelle, mikä vaikuttaa edelleen rakentamiskustannuksiin.

Asetusluonnoksessa edellytetään myös lantaa vastaanottavien tilojen rakentavan lantavarastot, ellei vastaanotto tapahdu kahden viikon sisällä ennen levittämistä. Tästä aiheutuvia kustannuksia ei ole huomioitu, mikäli kasvinviljelytilat ylipäättään haluavat enää jatkossa ottaa vastaan lantaa. Lisäksi tulee muistaa suuri vuokramaiden osuus, jolloin etälantalan rakentaminen ei välttämättä ole lainkaan mahdollista. Lisäksi on kotieläintiloja, joille ei ole vaadittu ympäristöluvassa lantalan rakentamista. Asetuksesta ei käy selville, miten näissä tilanteissa toimitaan. Mikäli näiltä edellytettäisiin lantalaa, tulee tästä kustannuksia. Kompostointilaitaan rakentamiselle on esitetty vain yksikkökustannus, mutta ei selvitetty, mikä on kokonaisvaikutus maataloudelle.

Näiden lisäksi viljelijälle syntyy suoria kustannuksia myös ravinteiden käyttöä koskevien säädösten kiristymisestä (ravinnemäärät, levitystavat ja -ajat, kaltevuus) johtuen. Esimerkiksi mitä pienempiä määriä lantaa levitetään hehtaaria kohti, sitä enemmän tarvitaan levitysalaa ja -aikaa. Tämä saattaa johtaa siihen, että joudutaan ostamaan, vuokraamaan tai raivaamaan lisää peltoa, jota tila ei muuten tarvitsisi. Sallitun levitysjakson lyhentäminen johtaa entistä suurempien levitysyksikköjen tarpeeseen, joka puolestaan on haitallista maan rakenteen ja edelleen ympäristövaikutusten kannalta. Lisäksi multaustarpeiden kiristyminen saattaa johtaa uuden levityskaluston hankintatarpeeseen. Lietteen sijoittaminen on hitaampaa kuin letku- tai hajalevitys. Isompien koneiden ja sekä sijoituslaitteiden käyttö kuluttaa myös enemmän polttoainetta, mikä lisää kaasumaisia päästöjä.

Solunesteen käytön vaikeutuminen lisää tarkkelysteollisuuden kustannuksia, mutta niitä ei ole arvioitu. Ravinteiden käytön kiristymisellä on vaikutuksia myös muiden orgaanisten lannoitevalmisteiden käyttömahdollisuuksiin.

Myös jaloittelutarhojen rakenteiden kiristyneet vaatimukset lisäävät kustannuksia samoin kuin multaustarpeiden kiristyminen myös keväällä lohkoilla, jotka muuten suorakylvettäisiin. Lannan levittämisen ohjaaminen keväeseen pakottaa myös teiden parantamiseen, mikä lisää niin yksityisten kuin valtion kustannuksia. Vuokramaiden kohdalla ei aina ole edes mahdollista korjata tietä tai kustannusten maksajasta syntyy erimielisyyttä.

Asetusluonnokseen kirjatut ehdot vaikuttavat valmisteilla olevaan ympäristökorvausohjelmaan: toimenpidevalikoiman kaventuminen, sallittujen ravinnemäärien aleneminen ja korvaustason aleneminen. Tämä heikentää viljelijöiden kiinnostusta sitoutua ohjelmaan, jolla tavoitellaan monia ympäristöhyötyjä.

Hallinnolle arvioidaan tulevan lisää kuluja asetuksen toimeenpanosta ja valvonnasta. Vaikutusta ei pidetä merkittävänä, mutta tarkempi arvio asiasta puuttuu. Valvottavia kohteita tulee kuitenkin lisää, mikäli myös lantaa ja lannoitevalmisteita vastaanottavat tilat rakentavat varastotiloja vaikka kotieläintilojen määrä samaan aikaan vähenisi. Kompostointilustat ovat kokonaan uusi kohde. Lisäksi lantaa joudutaan levittämään entistä laajemmalle alueelle, jolloin myös valvottava alue kasvaa. Muistiossa todetaan laserkeilaustekniikan vähentävän valvontatarvetta. Kyseinen tekniikka auttaa kaltevien pintojen kohdentamisessa, mutta ei poista paikalla tehtävää valvontaa: onko alueella toimittu, kuten säädökset edellyttävät. Lisäksi muut uudet rajoitukset lisäävät valvottavia kohteita ja aloja. Osa säädöksistä on myös erittäin vaikeasti valvottavia, jolloin valvontaan kuluva aika pitenee.

Lisääntynyt valvontatarve ja sen toteutuminen lisää myös maatalouden kustannuksia. Valvottavien kohteiden ja toimenpiteiden suuri määrä kuluttaa runsaasti viljelijän aikaa. Erityisen vaikea tilanne on, jos valvonta osuu tilalla muutenkin kiireiseen, esim. kylvö- tai sadonkorjuu-aikaan. Jos valvonta kohdistuu esimerkiksi lannan käyttöön, voi olla vaikea todentaa käytetty menetelmä ellei valvontaa tehdä juuri silloin, kun työ on kiireiseen aikaan käynnissä. Valvonnan vaikeus lisää riskiä ristiriitatilanteisiin, jotka pahimmillaan johtavat oikeusprosesseihin. Valvonnan tuloksilla on viljelijöille erityisen suuri merkitys, sillä asetus on osa täydentäviä ehtoja. Mahdollisessa rikkomustilanteessa voi tulla sekä oikeudellisia että tukiin kohdistuvia seuraamuksia.

Säädösten tulee olla sellaisia, että niitä pystyy sekä noudattamaan että valvomaan ilman tarkkoja mittauksia ja tulkintavaikeuksia.

Ympäristövaikutukset

Ympäristövaikutusten kohdalla ei ole esitetty arvioita, kuinka paljon esitetyt toimet vähentäisivät ravinteiden huuhtoutumista tai niiden riskiä. Lannoitteiden sallittua levitysaikaa rajoittamalla pyritään vähentämään ravinteiden huuhtoutumisriskiä. Muistiossa viitataan Turtolan ja Kempaisen (1998) tutkimukseen lannan syyslevityksen haitallisuudesta kevätlevitykseen verrattuna. Tutkimuksessa on kuitenkin syyslevitykselle käytetty pintalevitystä, joka ei vastaa asetusluonnoksen säädöksiä eikä näin ole tässä mielessä pätevä. Viimeaikaisten tutkimusten (POSEIDON-hankkeen loppuraportti) perusteella lannan kevätlevityksessä maan tiivistymisriski on suuri, kuten myös muistiossa mainitaan, mutta silti asetuksella halutaan ohjata levitystä kevään suuntaan pois syksystä. Lisäksi tiivistymisen haitat saattavat olla monta kymmentä vuotta kestäviä (Schjønning, Lamandé, Berisso, Simojoki, Alakukku & Andreasen 2013).

Ammoniakkipäästöistä on esitetty paremmat arviot, joskin niidenkään taustalla ei juuri ole tietoa Suomen maaperä- ja ilmasto-oloissa tehdyistä tutkimuksista. Keskeisimmät suomalaiset tutkimustulokset ammoniakkipäästöistä erilaisia lannanlevitystekniikoita käyttäen (Mattila 2006) puuttuvat ympäristövaikutusten arvioinnista.

Lannan ja orgaanisten lannoitevalmisteiden pintalevitystä esitetään tiukennettavaksi 50 m etäisyydellä vesistöistä olevilla pellon kaltevilla (6 %) osilla. Nykyisin karjanlannan levitys on kielletty pelloilla, joiden keskimääräinen kaltevuus ylittää 10 %. Muistiossa todetaan, että muutoksen aiheuttama hehtaarimääräinen muutos olisi TEHO Plus -hankkeen tekemien laskelmien perusteella suhteellisen pieni. Tässä on kuitenkin unohdettu, että TEHO Plussan laskelmista puuttuivat kokonaan pienet vesistöt, joita Suomessa on paljon. Tällöin lopullinen ala saattaa olla huomattavasti nykyistä suurempi. Vaikka koko maan tasolla vaikutus olisi oletetun kaltainen, voi tilanne olla yksittäisen tilan kannalta erittäin vakava. Ennen kuin kaltevuussäädöstä voidaan ottaa käyttöön, tulee viljelijöillä ja hallinnolla olla käytettävissään tarkat kartta-pohjaiset tiedot alueista.

Muistiossa todetaan, että sallimalla lannan ja orgaanisten lannoitevalmisteiden varastointi pellolla kahden viikon ajan levitystä odottamassa pyritään tehostamaan ravinteiden käyttöä. Vaikutus on kuitenkin päinvastainen. Ajan rajoittaminen kahteen viikkoon yhdessä lannan aumavarastoinnin kieltämisellä ja varastovaatimusten kanssa vaikeuttaa merkittävästi kasvinviljelytilan mahdollisuuksia ottaa lantaa vastaan. Myös kotieläintilojen mahdollisuudet hyödyntää lantaa tilakeskuksesta kauimpana olevilla lohkoilla vaikeutuvat selvästi. Useat lohkot sijaitsevat myös teiden varsilla, joilla on keväisin painorajoitukset, joten lannan siirto ei ole mahdollista.

Riittävän kuiva-ainepitoisten orgaanisten lannoitevalmisteiden aumaus on mahdollista kolmea talvikukautta lukuun ottamatta. Tämä on hyvä asia ravinteiden kierrätyksen näkökulmasta. Muistiossa todetaan myös, että oikein tehdyllä aumauksella voidaan hallita siitä mahdollisesti aiheutuvaa kuormitusta. MTK vaatii, että myös lannan aumaus tulee olla mahdollista samoilla ehdoilla. Muistiossa ei ole esitetty eikä tietoomme ole tullut muualtakaan tutkimustuloksia, joissa osoitettaisiin lannan aumauksen olevan haitallisempaa kuin orgaanisten lannoitevalmisteiden.

Muistiossa tulee esittää tärkeimmille toimenpiteille kustannus-hyötyanalyysi (€/kg N). MTK vaatii, että maatalouden kannattavuutta ei heikennetä tarpeettomasti.

Asetusluonnos

2 § Soveltaminen

3. momenttiin tulee sisällyttää sana lannoitteena, jotta soveltamisala ei laajene sivujakeiden muuhun kuin ravinnekäyttöön.

5 § Lannan varastointi

On hyvä, että pienet lantamäärät voidaan varastoida myös muualla kuin rakennetuissa varastoissa.

MTK ei hyväksy, että lantaa vastaanottavalta tilalta vaaditaan rakennettu lantala niissä tapauksissa, jolloin sen varastointi olisi mahdollista aumassa orgaanisen lannoitevalmisteiden tapaan. Tämä lisää kustannuksia ja heikentää ravinteiden tehokasta hyödyntämistä.

Lantavarastoille on esitetty uudet ohjetilavuudet, joiden laskentaperusteet eivät käy muistiosta selville. Tilavuusvaatimukset ovat monissa tapauksessa nousseet jopa kymmeniä prosentteja. Ennen lukujen vahvistamista on tärkeää arvioida, kuinka paljon lannan tilavuus muuttuu varastoinnin aikana ja ottaa tämä tilavuusvaatimuksessa huomioon. Lisäksi tulisi huomioida syksyllä toteutetun ”lantakyselyn” (SYKE/MTT) tulokset tilavuusvaatimuksia päätettäessä. On hyvä, että siipikarjan kohdalla on aloitettu pikaisesti uudet mittaukset varastotilavuustarpeesta käytännön olosuhteissa samoin kuin hevostallien lantavarastotarpeen uudelleen arviointi.

6 § Pakkaamattomien orgaanisten lannoitevalmisteiden varastointi

On hyvä, että riittävän kuiva-ainepitoiset orgaaniset lannoitevalmisteet voidaan varastoida myös aumassa 1.11. - 31.1. ajanjakson lukuun ottamatta.

6. momentissa todetaan, että auman saa sijoittaa samalle peltolohkolle vain 3 vuoden välein. Rajoitus on liian tiukka. Peltolohkon sijaan rajoitus tulee kohdistaa kohtaan, jossa auma on jo kerran sijainnut.

Tuotteille vaadittua vähintään 30 %:n kuiva-ainepitoisuutta on vaikea todentaa (kosteus muuttuu varastoinnin aikana), mikä voi johtaa ristiriitoihin esimerkiksi valvontatilanteissa.

MTK vaatii, että 6 § tulee laajentaa koskemaan myös kuiva- ja kuivikelantoja.

7 § Rakenteelliset vaatimukset

Kompostointialustojen rakentaminen lisää maatalouden kustannuksia. MTK vaatii, että lannan kompostointi tulee olla mahdollista samoin ehdoin kuin orgaanisten lannoitevalmisteiden aumavarastointi.

Alustojen rakentaminen peltolohkoille rasittaa ympäristöä ja on turhaa maaperän pysyvää pinnoittamista. Routiva maaperä rikkoo alustoja, jolloin halkeamat johtavat veden yhteen kohtaan. Tämä jouduttaa lannan suodosvesien pääsyä syvemmälle maaperään ilman sitoutumista juuristovyöhykkeeseen. Alustojen rakentaminen tarkoittaa pellon pysyvää poistamista viljelykäytöstä. Maatuvien tai muiden luonnonmateriaalinen käyttö on ympäristöystävällisempi ratkaisu kuin asfaltointi tai betonilaatat.

On hyvä, että naudan lannan kohdalla kuorettuma katsotaan riittäväksi katteeksi.

Muistio ja asetus eroavat pysyvien ruokinta- ja juottopaikkojen kattamisen osalta. Asetukseen on selvyden vuoksi kirjattava muistiossa oleva lause, jossa todetaan, että katteen ei tarvitse kattaa koko ruokinta- tai juottopaikkaa.

8 § Kuivalannan varastointi poikkeustilanteessa

Kuivalannan aumaus sallitaan muun muassa poikkeuksellisissa kelirikotilanteissa. Siinä vaiheessa, kun kelirikon vaikeusaste selviää, on jo myöhäistä aumata. Lisäksi syntyy helposti ristiriitoja siitä, mikä on poikkeuksellista ja mikä ei. MTK vaatii, että lannan aumaus tulee sallia samoilla ehdoilla kuin orgaanisten lannoitevalmisteiden.

10 § Lannoitteiden käyttö

Asetusluonnoksen mukaan lannoitteet on levitettävä pellolle siten, että valumia vesiin ei tapahdu eikä pohjamaan tiivistymisvaaraa ole. Lause on nykyisessäkin asetuksessa, mutta muotoilu on liian ehdoton, sillä peltoviljelyssä on aina ravinteiden huuhtoutumisen ja tiivistymisen riski, vaikka toiminta olisi parhaiden käytäntöjen mukaista. Lause tulee olla muodossa ”Lannoitteet on levitettävä pellolle tasaisesti siten, että valumat vesiin estetään mahdollisimman tehokkaasti ja vältetään pohjamaan tiivistymistä.”

Luonnoksen mukaan lannan ja lannoitevalmisteiden levittäminen pellolle on kielletty 1.11. - 31.3. Syksyisen lannanlevityksen aikarajaa ei saa kiristää nykyisestä vaan aikaa tulee pidentää. Direktiivi edellyttää

aikarajan asettamisista, ja sopiva aika levityskiellolle on 1.12. - 31.3. Pitkä levitysaika mahdollistaa ravinteiden järkevän käytön silloin, kun ravinteiden huuhtoutumis- ja haihtumisriski on mahdollisimman pieni. MTK muistuttaa, että viileissä oloissa lannan ja orgaanisten lannoitevalmisteiden typen mobilisaatio liukoiseen muotoon on vähäistä hitaasta mikrobitoiminnasta johtuen.

Lannan ja orgaanisten lannoitteiden käyttö nurmen pintaan tulee olla sallittua nykyiseen takarajaan eli 15.9. asti. Tämä on tarpeen, sillä Pohjois-Suomessa viimeistä nurmisatoa ei ole aina korjattu elokuun loppuun mennessä. Kuivalannan kohdalla sijoituslevitys korjuun jälkeen myöhemmin syksyllä ei ole teknisesti mahdollista.

MTK vaatii, että kuivalantaa ja orgaanisia lannoitevalmisteita tulee olla mahdollista varastoida 4 viikkoa levitystä odottamassa asetuksessa esitetyn 2 viikon sijaan.

Luonnoksen mukaan lannan ja orgaanisten lannoitevalmisteiden levitys olisi sallittua vain sijoittamalla ja muokkaamalla kaltevuudeltaan yli 6 % olevilla lohkon osilla 50 metrin etäisyydellä vesistöistä. Määräys estää kuivalannan tai vastaavan orgaanisen lannoitevalmisteen käytön kasvustoon. Tilatasolla tällä rajoituksella voi olla huomattava vaikutus lannan levitysalaan. Koska 50 metrin vaatimukselle ei ole tieteellisiä perusteita, vaadimme etäisyydeksi valmistelussa vaihtoehtona esillä ollutta 25 metriä. Käytännössä ravinteiden huuhtoutumiseen vaikuttavat muutkin tekijät kuin maaston kaltevuus ja vyöhykkeen leveys. Ehtoa voi myös ottaa käyttöön ennen kuin tarkat tiedot kaltevista alueista ovat viljelijöiden ja hallinnon tiedossa. Parasta kuitenkin olisi, että koko säädös muotoillaan uudelleen niin, että se on kaikkien osapuolten heti hyväksyttävissä.

Lannan multaamiselle esitetään kaltevilla lohkoilla 12 tunnin aikarajaa. Aikarajan tulee olla kuitenkin yhtenäinen muilla lohkoilla käytettävän ajan (24 h) kanssa.

11 § Typpilannoitemäärät

Typpilannoitus perustuu tilalla saavutettuihin satotasoihin. Sallitun lannoituksen tulee olla riittävä, jotta laadukkaiden ja korkeiden sekä tehokkaasti typpeä ja muita ravinteita keräävien satojen tuottaminen on mahdollista. Luonnoksessa esitetyt N-rajat ovat niin alhaiset, että ne vaarantavat kasvien muiden ravinteiden tehokkaan käytön, jolloin esimerkiksi fosforin huuhtoutumisriski kasvaa.

Syksyllä 1.9. jälkeen lannassa ja orgaanisissa lannoitevalmisteissa levitettävän liukoisien typen määräksi on esitetty maksimissaan 30 kg/ha. Levitysmäärän tulee olla 40 kg/ha ja myös syysviljoille sallittu syksyinen typpilannoitusmäärä tulee nostaa vastaamaan tätä määrää. Tämä vähentää maan rakenteelle haitallista peltoliikennettä sekä levitysalatarpeen ja työmäärän kohtuutonta lisääntymistä.

12 § Lannan ravinnepitoisuuksien määrittäminen

Lannan ravinnepitoisuuksina tulee saada käyttää joko taulukkoarvoja tai lannasta tehdyn analyysin tuloksia. Lannasta ei tule vaatia kokonaisfosforin määritystä.

13 § Toiminnanharjoittajan kirjanpitovelvollisuus

Kokonaisfosforin kirjaustarve on tarpeeton. Kirjanpidoksi tulee riittää tilatason kirjanpito.

16 § siirtymäsäännökset

Mikäli asetus tulee vaatimaan kompostointialustojen tai uusien lantavarastojen rakentamisen, on tähän varattava usean vuoden siirtymäaika ja riittävä investointituki.

Yhteenveto keskeisimmistä vaatimuksista

- lannan aumaus tulee olla mahdollista samoilla ehdoilla kuin orgaanisten lannoitevalmisteiden
- lannan kompostointi tulee olla mahdollista aumauksen ehtojen mukaan
- lantaa tulee saada pitää pellolla kasassa levitystä odottamassa 1 kuukausi
- lannoituksen typpimäärät tulee olla riittävät suurten ja laadukkaiden satojen tuottamiseksi
- syksyllä tulee saada levittää liukoista typpeä 40 kg/ha
- pintalevityskielto kaltevilla lohkon osilla tulee määritellä uudelleen
- lannan levittäminen kasvustoon ilman sijoittamista tulee olla mahdollista 15.9. asti.
- lantavarastojen kokoa ei tule tarpeettomasti kasvattaa
- lannan levitys tulee olla sallittua 1.4. - 30.11.
- investointeja tarvitseville vaatimuksille tulee olla riittävän pitkät siirtymisajat
- asetuksen vaatimuksista tulee tehdä tarkka kustannus-hyötyanalyysi
- maatalouden kustannuksia ei saa tarpeettomasti kasvattaa

Lopuksi

Muistutamme, että on välttämätöntä kirjata uuteen ympäristönsuojelulakiin poikkeamismahdollisuus lannoittamisen aikarajoista tietyissä erikseen määritettävissä tilanteissa.

Helsingissä 15. toukokuuta 2014

MAA- JA METSÄTALOUSTUOTTAJAIN KESKUSLIITTO MTK RY

Antti Sahi
toiminnanjohtaja

Airi Kulmala
asiantuntija